

A téralkotás (placemaking) olyan tervezési megközelítés, melynek során a közterületek közös munkával a társadalmi élet színhelyeivé válnak, olcsó, emberléptékű és rövidtávú beavatkozások révén. A fenntartható városi mobilitási tervek (SUMP-ok) kitűnő eszköze. Részvételi megközelítése összhangban áll a SUMP alapelveivel, a „könnyebb-gyorsabb-olcsóbb” (lighter-quicker-cheaper, LQC) módszerek alkalmazása pedig lehetővé teszi, hogy gyors átalakításokkal igazoljuk a kívánatos változások megvalósíthatóságát, és így támogatást szerezzünk a jövőbeli fejlesztések számára.

A probléma leírása

A fenntartható városi mobilitási terv (SUMP) elfogadása nagy várakozásokat kelthet egy város polgárainak körében. Jellemzően a hivatalos szervek és a média képviselőinek jelenlétében, nyilvános eseményen mutatják be, ahol nagyívű célokról és látványos jövőképekről esik szó, amelyek a - közvetlen részvételre buzdított - polgárok javaslatait tükrözik.

A folyamat vége ugyanakkor gyakran a csalódottság. Az emberek röviddel a SUMP elfogadása után már változásokat szeretnének látni, függetlenül a tervek alapvetően stratégiai jellegétől. Ez különösen igaz azokra, akik a különböző részvételi folyamatokba bekapcsolódva kifejezhették a változás iránti igényüket.

Az ilyen helyzetek hátterében többnyire a források szűkössége áll. A rendelkezésre álló források felhasználását priorizálni kell, és így a közterület-átalakítások, noha az emberek életére közvetlen hatással lennének, és – ahogy ezt látni fogjuk – hozzájárulnának a SUMP további céljainak megvalósításához is, gyakran parkoló pályára kerülnek. Az indoklásnak gyakran része a költséges beruházásokhoz szükséges konszenzus hiánya.

A téralkotás hatásos eszköz az ilyen problémák megoldására, különösen, ha az úgynevezett „könnyebb-gyorsabb-olcsóbb” (lighter-quicker-cheaper, LQC) megközelítést alkalmazzuk a közterületek átalakítására.

Hogyan működik?

- **KÖNNYEBB (LIGHTER):** jelentős infrastrukturális beavatkozás nélkül, jelzőtáblák, burkolati jelek, mozdítható utcabútorok és más könnyen alkalmazható anyagok segítségével változtatja meg az aktuális térelrendezést.
- **GYORSABB (QUICKER):** a projektek nagyon rövid idő alatt megvalósíthatók, így a város életét csak minimális mértékben zavarják.
- **OLCSÓBB (CHEAPER):** a szükséges erőforrások (pénzügyi és személyi jellegű ráfordítások – pl. munkaórák, szakértelem –) mértéke jóval kisebb, mint a hagyományos városfejlesztési projektek esetében.

Ezek a téralkotás szempontjából szintén releváns további alapelvekkel egészíthetők ki:

- **KREATÍV:** teret biztosít új és alkotó jellegű ötletek számára, akár az utcakép elemeit tekintve, akár a közterületeken végzett tevékenységeket illetően.
- **MÉLTÁNYOS:** támogatja a közterület kiegyensúlyozottabb megosztását, és olyan használati módokat tesz lehetővé, amelyek az addigi városi környezetben nem voltak lehetségesek.
- **TÁRSADALMI JELLEGŰ:** két szempontból is, mivel részvételi jellegű, és mivel a közterület újbóli, közösségi birtokbavételét célozza.

Lényegét tekintve az elképzelés nem új. Az alapjait még a 60-as évek végén és a 70-es években fektették le Jane Jacobs és más várostervezők, akik azt hirdették, hogy az utcák a polgárok tulajdonai, és a városokat úgy kellene kialakítani, hogy társadalmi élet alakulhasson ki bennük. Számos, ezen elveknek megfelelő projekt látott napvilágot ebben az időszakban: az „lakóutcától” (woonerf) a „közös terekig” (shared spaces) egy sor kezdeményezés igyekezett új megközelítést követni a közterületek használatában.

A téralkotás újdonsága az ideiglenes és költséghatékony eljárások alkalmazása, hangsúlyozva, hogy a téralkotás inkább egy átalakítási folyamat, mint maga a végleges megoldás. Ugyancsak figyelemreméltó az a képessége, hogy jelentős átalakítások katalizátorává válhat olyan központi helyeken való alkalmazása révén, ahol azelőtt csak nagyléptékű infrastrukturális beruházásokat tudtak elképzelni, ahogyan ezt a New Yorkban lezajlott átalakítás is illusztrálja.

A Broadway a Times Square-nél (Forrás: www.pps.org)

Előnyök – és azok kedvezményezettjei

A hagyományos városfejlesztési projektekkel összevetve az LQC projektek megvalósításához jóval kevesebb időre és anyagi ráfordításra van szükség. Emellett könnyen módosíthatók vagy visszavonhatók. Ez jelentős előnyökkel jár a tervezési folyamat során:

- Megtörik a változtatásokkal szembeni ellenállást: „könnyű” és ideiglenes jellegük miatt lehetővé teszik a kísérletezést. Tesztkörülmenyek között egy-egy ötlet könnyen megvalósítható, módosítható, vagy ha az értéke-

lés szerint nem hozott kielégítő eredményt, visszavonható. Ezzel enyhíteni lehet a változásokat nehezen elfogadó polgárok aggodalmait.

- A konszenzus egy próbafolyamat során alakul ki. A hagyományos projektek esetében a részvételi folyamat során bemutatott elvont ötletre kell konszenzust építeni, mielőtt a konkrét projektek megvalósítására sor kerülne, és az előzetesen meghozott döntéseket nehéz módosítani. A téralkotás esetében azonban a projekt megvalósításához nincs szükség előzetes konszenzusra, így az LQC

megközelítésű változtatások olyan részvételi folyamatokba illeszthetők, amelyekben lehetőség van a javasolt megoldások kipróbálására és módosítására, javítására. A konszenzus mindennek az eredményeként alakul ki, a döntéseket pedig a konkrét, kísérleti jelleggel bevezetett változtatások alapján hozzák meg.

- Lehetővé teszik a megoldások értékelését. A hagyományos projektek előkészítése során előzetes tanulmányokra van szükség, amelyek nem csak a várható hatásokat kell megbecsülniük, de a leendő fejlesztés társadalmi elfogadottságát is, vagyis magas költségvonzatú döntéseket kell meghozni jelentős bizonytalanság mellett. Ezzel szemben az LQC projektek esetében a hatások számbavétele és a megoldások értékelése valós adatokra épül.
- Elősegítik a közösségi részvételt. A társadalmi viták gyakran a változtatások bevezetése után lángolnak fel. Még ha alkalmaznak is részvételi folyamatokat, ezek gyakran nem érik el az összes érdekelt szereplőt. Az LQC

projekteknél ezzel szemben a részvétel nem ér véget a projekt megvalósításával, és így a polgárok szélesebb körű bevonása válik lehetővé. A javasolt megoldás jóváhagyására, módosítására vagy éppen elutasítására vonatkozó végső döntés meghozatalába is beleszólást kapnak.

Hátrányok, veszélyek

Először is fontos kiemelni, hogy az LQC megközelítés nem alkalmazható bármilyen projekt esetében. Vannak olyan helyzetek, amelyekben jelentős volumenű infrastrukturális projektek megvalósítása szükséges, és hiba lenne ennek a megközelítésnek az alkalmazása.

A megközelítés rugalmassága nem jelenti azt, hogy a projektek tervezésekor gondatlanul járhatunk el, a későbbi módosítások lehetőségében bízva. Mivel a téralkotás fókuszában a közterületek nem-motorizált használatának növelése áll, a projektek során különös figyelmet kell fordítani a nem-motorizált közlekedés létesítményeire vonatkozó előírásokra, különösen a biztonsági előírásokra.

An example of an implemented superblock in Vitoria-Gasteiz; Sancho el Sabio Street.

Ugyancsak fennáll annak a veszélye, hogy a költséghatékony megoldások alkalmazása alacsony minőséggel jár együtt, és a tervezés vagy a felhasznált anyagok silánysága nemtetszést vált ki a polgárokból, akik így a megfelelő várospolitikai intézkedések megspórolását látják a módszerben.

Végül pedig a téralkotás lényege, hogy a társadalmi élet katalizátora legyen a közterületeken. Ahhoz, hogy megfelelő körülményeket teremtsünk a kezdeményezés sikeréhez, figyelmet kell fordítani további, érintett társadalmpolitikai területekre is (lakhatás, kereskedelem stb.).

Jogi keretek

A téralkotáshoz nincs szükség külön jogi keretek kialakítására, de szorosan összefügg a városfejlesztési, megközelíthetőségi, forgalomszervezési és közlekedésbiztonsági előírásokkal. Ezeknek a jogi kereteknek meghatározó szerepük van a közterületek alakításában.

Lehetőség van ugyanakkor olyan jogi környezet kialakítására is, ami kifejezetten utat nyit az ilyen kezdeményezések előtt (pl. részvételi költségvetés; közösségi részvételre vonatkozó minimumkövetelmények meghatározása a várostervezési projektek esetén). Az ilyen lépések megtételéhez helyi szinten nyitottságra és rugalmasságra van szükség.

A városok szakpolitikai lehetőségei

Az önkormányzatoknak lehetősége van aktívan támogatni ezt a megközelítést az alulról jövő kezdeményezések megtartása mellett is, mégpedig olyan célzott programok kialakításával, melyek során a polgárok és az érintett szervezetek új projekteket javasolhatnak önkormányzati megvalósításra, és technikai segítséget is kapnak a folyamathoz. Ennek egyik példája a New York-i Plaza Program.

Kinek a feladata (a városi közigazgatáson belül)?

A téralkotás egy alapjában részvételi szemléletű megközelítés, melynek lényegi eleme a közösség bevonása a folyamatba. Ezért az önkor-

mányzat csupán egyike a folyamat szereplőinek, és nem is feltétlenül a legfontosabb. A polgárok vezető szerepe a megközelítés egyik legértékesebb eleme. Ezzel együtt a közigazgatási szervezeteknek lehetőségében áll bátorítani, előmozdítani (és persze akadályozni is) ezeket a kezdeményezéseket.

A téralkotás során – a fenntartható mobilitás-tervezés elveivel összhangban – az önkormányzat részéről több szakma képviselőiből álló munkacsoportok részvételére van szükség, amelyekben a mobilitási és a várostervezési szakértők szorosan együttműködnek további szakterületek képviselőivel (pl. környezetvédelem, egészségügy, tájépítészet, közművek, szociális és kulturális ügyek stb.) és a közösséggel. Nagyon fontos, hogy a közösségi részvétel az önkormányzati struktúra részévé váljon.

Jó és rossz gyakorlatok (rövid példákkal)

A téralkotás azután vált világszerte elismertté, hogy a New York utcáinak újjászületéséért indított kampány eredményeként jelentős átalakításokra került sor a város közterületein. A különböző LQC megközelítésű projektekről, különösen a Times Square átalakításáról készült felvételek sokakat inspiráltak arra, hogy új szemmel tekintsenek a közterületekre. A téralkotás néhány év alatt világméretű trenddé vált, és ma már mindenfelé különböző léptékű és jellegű LQC projekkel találkozhatunk. Az URB-I (URBAN IDEAS) online platform kiterjedt adatbázist vezet az ilyen projektekről, képekkel illusztrálva a beavatkozások előtti és utáni állapotokat.

Természetesen vannak példák kevésbé sikeres megvalósításra is. A téralkotás címszó alatt bemutatott projektek egy része valójában nem követi annak alapelveit, és nem sikerül megszereznie a közösség támogatását, ami néha a program félbeszakadásához vezet. Ez főként olyan projekteknél fordul elő, amelyek esetében nem alulról szerveződő megközelítést alkalmaztak, vagyis amelyek nem olyan közösségi együttműködés eredményei, ahol a környék polgárai ténylegesen részt vesznek az adott tér megter-

vezésében. Vannak olyan esetek is, amikor úgy tűnik, a hivatalos szervek igyekeznek meglovasítani a téralkotás népszerűségét, és különböző LQC projekteknek biztosítanak elsőbbséget az adott területtel kapcsolatban felmerült korábbi igényekkel vagy nagyobb volumenű tervekkel szemben. Ez ellenállást válthat ki a környék lakóiból, akik úgy érzik, nem teljesülnek az igényeik. Végül pedig vannak olyan esetek is, ahol a projekt helyszíne, amelyet valószínűleg a legkisebb ellenállás elve alapján választottak ki, nem alkalmas a társadalmi élet kívánatos formáinak megjelenésére.

Időigény

Az LQC projektek definíció szerint rövidtávú kezdeményezések; ez elsősorban azt jelenti, hogy képesek a közterületek fennálló elrendezésének gyors átalakítására. Ahogy már említettük, a téralkotás olyan folyamat, melynek során a végleges megoldás közösségi együttműködés útján és próbafolyamat eredményeként ölt alakot. Nem lehet megjósolni, hogy mennyi időre van szükség a konszenzus kialakításához, ami a végleges kialakításhoz szükséges.

University utca, Seattle (Forrás: www.urb-i.com)

Költségek

Az LQC projektek olcsóbbak. Ez egy viszonylagos megfogalmazás, mégpedig kettős értelemben. Egyrészt az LQC projektekhez szükséges anyagi ráfordítások jóval alacsonyabbak, mint a hagyományos városfejlesztési projektek esetében. De azt, hogy valójában mennyire gazdaságosak, csak úgy tudjuk megítélni, ha az adott

önkormányzat költségvetésének ismeretében összevetjük ezen projektek jelentőségét azoknak a városfejlesztési feladatoknak a jelentőségével, amelyektől elvonják a forrást. Ez azt jelenti, hogy alacsony költségeik ellenére az LQC projekteket gondosan meg kell tervezni, hogy a költséghatékonyságuk valóban biztosítható legyen.

Nyitott kérdések

A téralkotással kapcsolatos fő kérdés az, hogy vajon egy hosszútávú trendről van-e szó, amely véglegesen megváltoztatja a várostervezés gyakorlatát, vagy csak egy vonzó és hatékony módja a várospolitikai kezdeményezések nehéz gazdasági körülményekhez való alkalmazkodásának, amely a gazdasági kilátások javulásával elveszíti a vonzerejét.

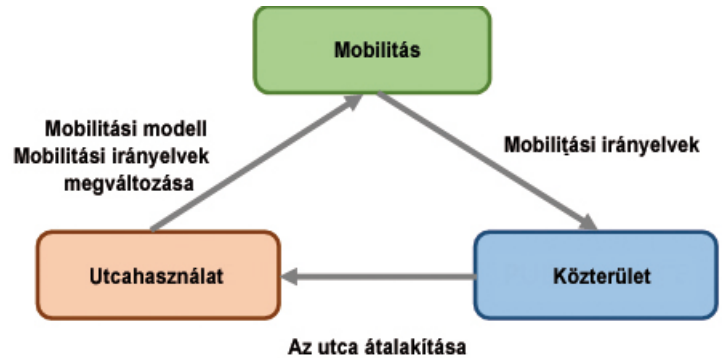
Ugyancsak felmerül a kérdés, hogy ki viseli a felelősséget, ha például baleset történik a téralkotás által érintett területen. Egyrészt, mivel közterületről van szó, az önkormányzaté a végső felelősség. Ugyanakkor a megközelítés a közösen megtervezett területek közösségi birtokbavételét hirdeti, aminek jogi vonzatai is felmerülhetnek.

Hogyan és hová illeszthető be mindez a SUMP-ba?

A téralkotás és a SUMP remekül összeillenek. A téralkotás részvételi megközelítése összhangban áll a SUMP alapelveivel, az LQC módszerek alkalmazása pedig lehetővé teszi, hogy gyors átalakításokkal igazoljuk a kívánatos változások megvalósíthatóságát, és így támogatást szerezzünk a SUMP jövőbeli fejlesztései számára. Ezt a téralkotás során rövidtávon kialakuló pozitív visszacsatolási folyamat teszi lehetővé:

- i. A SUMP célul tűzi ki a motorizált közlekedés (különösen a személygépkocsi-használat) visszaszorulásával járó közlekedési módváltást, és ebből a célból új mobilitási irányelveket fogalmaz meg.
- ii. A mobilitási irányelvek a közterületeket is érintik, amelyeket az LQC megközelítés segítségével rövid idő alatt át lehet tervezni ennek megfelelően.
- iii. Az utca használata gyorsan megváltozik: új használók (több gyalogos és kerékpáros) és új használati módok (új kereskedelmi tevékenységek, több társadalmi interakció stb.) jelennek meg.

- iv. Az utca új használati módja az új mobilitási modell megszilárdulásához vezet, és annak jövőbeli továbbfejlesztését teszi kívánatossá.

Hivatkozások és weboldalak

NYC Plaza Programme: www.nyc.gov/html/dot/html/pedestrians/nyc-plaza-program.shtml

OKUPLAZA: www.okuplaza.org

Project for Public Space: www.pps.org

Sanz,A.; Montes, M; Kisters C. and e Bolibar, I (2016) "Denontzako kaleak. Guía para actuaciones de mejora peatonal y ciclista novedosas y/o de coste reducido" Udalsarea 21 (www.gea21.com/publicaciones/denontzako_kaleak._guia_para_actuaciones_de_mejora_peatonal_y_ciclista_novedosas_y/o_de_coste_reducido)

SUTP (2017) "Webinar on Tactical Urbanism: Wrap-Up and Further Resources" <http://sutp.org/en/news-reader/webinar-on-tactical-urbanism-wrap-up-and-further-resources.html>

Urb-i: www.urb-i.com

Xarxa mobal: www.xarxamobal.diba.cat

Szerző

Miguel Mateos Arribas

GRUPO DE ESTUDIOS Y ALTERNATIVAS 21
(GEA21) - Puerta del Sol 13; 5º-5

Web: www.gea21.com

E-mail: gea21@gea21.com

mmateos@gea21.com

www.sump-network.eu

JOGI NYILATKOZAT: jelen publikáció tartalmáért kizárólag a szerzők tartoznak felelősséggel, és az nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió véleményét. Az Európai Bizottság nem vállal felelősséget az itt található információk bármilyen lehetséges felhasználásáért. Az összes képanyagot a résztvevő partnerek bocsátották rendelkezésre (kivéve, ha másképpen jelezzük), és azok jelen publikációban történő felhasználásához hozzájárultak.

A CIVITAS PROSPERITY az Európai Unió Horizont 2020 kutatási és innovációs programja támogatásában részesült. A támogatási szerződés száma: No 690636.